

การเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชน โดยการประยุกต์ใช้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) ในพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

Community Legal Empowerment for the Application of Ramsar
Convention to the Lower Ing Basin Wetlands in Chiang Rai Province

สหทัยา วิเศษ*

Sahathaya Wises**

บทความนี้

Received

5 มกราคม 2566

Revised

13 กุมภาพันธ์ 2566

Accepted

10 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) ในพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย และวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีปฏิบัติการใน 7 ชุมชนในอำเภอขุนตาลและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เครื่องมือในการวิจัย คือ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนได้เสียในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ แกนนำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา รวม 40 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการสรุปสาระสำคัญ การจัดประเภทหมวดหมู่ของข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วสรุปข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) ในพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย เป็นไปตามขั้นตอนการเสนอขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา (ดร.)

** Assistant Professor, Political Science Program, Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus (Ph.D.)

ระดับนานาชาติ และระหว่างประเทศ โดยศึกษาเฉพาะขั้นตอนในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้ได้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนในขั้นตอนระดับจังหวัดสู่การรับรองการขึ้นทะเบียน เพื่อให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาดำเนินการต่อไป 2) การเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ได้แก่ (1) ด้านการมีส่วนร่วมที่มีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนในการดำเนินงาน (2) ด้านการเสริมสร้างศักยภาพทางกฎหมายเป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะทางกฎหมาย เพื่อให้ภาคีทุกภาคส่วนและคนในชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเสนอความคิดเห็น (3) ด้านการปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย โดยมีข้อเสนอในการทบทวนกฎหมายบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย เพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายในการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และ (4) ด้านข้อมูลที่มีการบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับความรู้สาขาวิชา มีการจัดทำข้อมูลในรูปแบบของงานวิจัยชาวบ้าน และทำกิจกรรมที่บูรณาการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยการหนุนเสริมจากสถาบันการศึกษา

คำสำคัญ : การจัดการสิ่งแวดล้อม--ไทย, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, การเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชน, พื้นที่ชุ่มน้ำ, อนุสัญญาแรมซาร์, ลุ่มน้ำอิง

Abstract

This research aims to study the registration process of Ramsar convention to the Lower Ing Basin wetlands, and to analyze the model for community legal empowerment in wetland management through a multilateral participation process. It is qualitative research with action research in seven communities in Khun Tan and Chiang Khong Districts in Chiang Rai province. Research tools are focus group discussions and interview guidelines with five key-informant groups who are stakeholders in the wetland registration process. Fourty key-informants are formal and informal community leaders, executives of local administration organizations, representatives of governmental agencies, civil society, and educational institutions. This research analyzed the content from the data categorization, information validation, and summary according to the objectives.

It found that 1) registration process of Ramsar convention for the lower Ing basin wetlands is in line with the procedure for applying for registration both nationally and internationally important wetlands. The study focused only provincial level, which is an

important level of the registration process in order to gain an operational guideline from the provincial level for endorsing the registration. After endorsing, the office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning will be further considered 2) the model of community legal empowerment in wetland management needs to (1) enhancing stakeholder participation by dividing the roles and responsibilities of operative organizations, (2) legal capacity building should have a legal public space for every sector and people to exchange information and ideas, (3) on policy and legal reform, the suggestion is to revise some issues of laws on wetlands management in Thailand. It leads to legal measurement to protect Wetlands according to the community's way of life, and (4) information integration between local and multidisciplinary knowledge. Also, there has been collected information by Thai-ban research approach, and activities integrated local and scientific knowledge with academic support.

Keywords: Environmental management, environmental law, community legal empowerment, wetlands, Ramsar convention, Ing Basin

1. บทนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) เป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในโลก มีคุณค่าสำคัญโดยรวมของพื้นที่ชุ่มน้ำที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ในแต่ละแห่ง เช่น เป็นแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า ป้องกันน้ำท่วม ป้องกันความรุนแรงของพายุ ป้องกันน้ำเค็มมิให้รุกเข้ามาในแผ่นดิน ป้องกันชายฝั่งพังทลาย ดักจับตะกอนและแร่ธาตุ ดักจับสารพิษ เป็นแหล่งของทรัพยากร และผลผลิตธรรมชาติที่มนุษย์เข้าไปใช้ประโยชน์ (Dugan, 1990, p. 14) พื้นที่ชุ่มน้ำมีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ มีความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยา และยังเป็นแหล่งควบคุมสภาพภูมิอากาศ โดยรวมแล้วพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต ทั้งของมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2558, น. 1-1)

ตามคำจำกัดความของพื้นที่ชุ่มน้ำในอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำมาตรา 1.1 และมาตรา 2.1 กล่าวว่าพื้นที่ชุ่มน้ำหมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ขึ้นฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือน้ำท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเลและที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563ก, ออนไลน์) ในด้านสถานภาพทางกฎหมายพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้รับการคุ้มครองในรูปของพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นต้น แต่ยังมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญอีกหลายแห่งที่ยังไม่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และถูกบุกรุกด้วยกิจกรรมการพัฒนา โดยความต้องการในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรที่ขยายตัวสูงขึ้น การทำลายพื้นที่ป่าชายเลน ป่าบุงป่าทามเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงทางเดินของน้ำ เป็นต้น สาเหตุสำคัญของการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยมาจากการขาดแนวความคิดและนโยบายภาครัฐในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ขาดองค์กรในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยโดยตรง ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ขาดงบประมาณ และขาดกฎหมายที่สมบูรณ์และมีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ (ศุภวุฒิ โหมกษ์เมธากุล, 2559 , น. 134-148)

ลุ่มน้ำอิง เป็นลุ่มน้ำสาขาของแม่น้ำโขง มีแม่น้ำอิงเป็นแม่น้ำสายหลัก มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาฝิปันน้ำีครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย แม่น้ำอิงไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านปากอิงใต้ ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมความยาวประมาณ 260 กิโลเมตร ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์แบ่งเป็นลุ่มน้ำอิงตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง โดยในลุ่มน้ำอิงตอนล่างมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีป่าริมแม่น้ำอิงเป็นบริเวณกว้าง (สหทยา วิเศษ, 2560, น. 1) จากการสำรวจของสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต (2560 , น. 18) พบว่าตลอดลำน้ำอิงตอนล่างมีป่าชุ่มน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกว่าป่าริมอิงเป็นป่าที่น้ำสามารถท่วมถึง มีพืชเด่นที่สามารถอยู่ในน้ำท่วมหลากได้เป็นเวลานาน เช่น ต้นขมุแสด มะเคาะ ข่อย พืชหลายชนิดทั้งที่เป็นพืชสมุนไพรและพืชผักกินได้ ป่าชุ่มน้ำเป็นแหล่งขยายพันธุ์ปลาในช่วงน้ำหลาก ปลาจากแม่น้ำโขง และในแม่น้ำอิงจะขึ้นมาเพาะพันธุ์วางไข่และอาศัยเป็นแหล่งอาหาร เป็นพื้นที่แก้มลิงตามธรรมชาติที่รองรับปริมาณน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงช่วงน้ำหลาก และเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง นอกจากนี้ป่าชุ่มน้ำยังเป็นระบบนิเวศรอยต่อของระบบนิเวศ

ป่าบก และระบบนิเวศแม่น้ำอิงในแง่ของการเป็นพื้นที่รองรับกอพวยพองถิ่นที่อพยพมาในช่วงฤดูหนาว

พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ถูกคุกคามทั้งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดลอกหนองน้ำ แม่น้ำ การบุกรุกใช้พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อทำการเกษตรของเกษตรกร การตั้งโรงงานแปรรูปยางพารา การกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตรเชิงเดี่ยวของบริษัทขนาดใหญ่ เช่น กล้วยหอม ยางพารา เป็นต้น (สายัณห์ ขำหนึ่ง, 2560, น. 2) อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียน จึงได้กำหนดให้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นโดยจังหวัดเชียงราย คือ 1 ใน 10 พื้นที่ประกาศกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษระยะที่สอง ตามประกาศเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2558 จากการพิจารณาในพื้นที่อำเภอเชียงของ ได้มีการเสนอที่ดินพื้นที่ชุ่มน้ำ ริมแม่น้ำอิง ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่จะรองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจเชียงของ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2558, น. 18) โดยชุมชนบุญเรืองในอำเภอเชียงของได้เผชิญกับปัญหาการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชนเพื่อก่อตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย ภายใต้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ทั้งนี้จากการศึกษาของธีระพงศ์ โพธิ์มัน และคณะ (2564, น. 22) พบว่า ลุ่มน้ำอิงตอนล่างมีพื้นที่ป่าชุ่มน้ำทั้งหมด 26 แห่ง พื้นที่ 8,586 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 10 ตำบล 25 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่มีสถานะทางกฎหมาย แต่ชุมชนได้อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ มีส่วนน้อยที่เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ ประเภทหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) และอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ๆ ถูกบุกรุกเข้าไปทำกิน โดยอยู่ระหว่างการรังวัดเพื่อนำพื้นที่กลับคืนมา และออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ที่ผ่านมาคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปกป้องพื้นที่

ชุ่มน้ำในชุมชนของตนเองในรูปแบบของการอนุรักษ์ การดูแลรักษา การจัดตั้งกรรมการ กฎระเบียบในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ การทำกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและแม่น้ำอิง เช่น การทำเขตรักษาพันธุ์ปลา การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การเพาะพันธุ์กล้าไม้จากป่าชุ่มน้ำ การจัดกิจกรรมวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลกร่วมกับหน่วยงานภายนอก รวมทั้งการต่อยอดพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากป่าชุ่มน้ำ เช่น ทำปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงผึ้ง การทำน้ายาววนปากจากต้นข่อย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ให้มีสถานะทางกฎหมายสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง และสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตจึงได้มีการดำเนินงานเพื่อขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เพื่อให้มีการรับรองพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตามมติคณะรัฐมนตรี และป้องกันการทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2563ข, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้เตรียมการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ จำนวน 4 แห่ง หนึ่งในนั้นคือ พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์) ในระดับจังหวัดซึ่งเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด และวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาคงจะทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนด้านกฎหมายและมาตรการในการอนุรักษ์ คุ่มครอง

พื้นที่ชุ่มน้ำ และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน อันจะทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

3. ทบทวนวรรณกรรม

1. พื้นที่ชุ่มน้ำ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) (2558, น. 2-1-2-2) ได้ให้ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (ในมาตรา 1.1 และมาตรา 2.1 ของอนุสัญญาได้ให้คำนิยามพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ว่า “พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ขึ้นฉะ พรุ แหล่งน้ำทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือน้ำท่วมอยู่ถาวรและ ชั่วครั้งชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็มรวมไปถึงชายฝั่งทะเลและที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร”

ส่วนสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2558, ออนไลน์) ได้ขยายความพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ดังนี้ “พื้นที่ซึ่งมีลักษณะจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึง ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระพัง (ตระพัง) บาราย แม่น้ำ ลำธาร แคว หนอง ชานคลอง ฝิ่งน้ำ สบธาร สระ ทะเลสาบ แอ่งลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน

มาบ บึง ทาม สบู่ แก่ง น้ำตก หาดหิน หาดกรวด หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล ชายฝั่งทะเล พืดหินปะการัง แหล่งหญ้า ทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล ค้าง อ่าว ดินดอนสามเหลี่ยม ช่องแคบ ชะวากทะเล ตะกาด หนองน้ำกร่อย ป่าพรุ ป่าเลน ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าแสม รวมทั้งนาข้าว นาทุ่ง นาเกลือ บ่อปลา อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น” อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดแนวเขตพื้นที่ชุ่มน้ำตามโครงการจัดการระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญเพื่อการปรับตัวและรับมือจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้กำหนดแนวเขตพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำปรางบุรีและแนวเขตพื้นที่ชุ่มน้ำหาดท้ายเหมือง โดยมีแนวเขตพื้นที่ยื่นออกไปจากบริเวณชายฝั่ง ตามเขตประมงทะเลชายฝั่ง หรือเขตแหล่งทำการประมงที่อยู่ในทะเล ซึ่งมีระยะตั้งแต่ชายฝั่งทะเลออกไป 3 ไมล์ทะเล ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เกินกว่าพื้นที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร ตามนิยามของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ มาตรา 1 นอกจากนี้การประชุมคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในคราวการประชุมครั้งที่ 2/2557 ได้เห็นชอบในหลักการในคำนิยามของพื้นที่ชุ่มน้ำที่ฝ่ายเลขานุการเสนอ และให้แก้ไขคำนิยามตามความเห็นของอนุกรรมการฯ ก่อนนำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติต่อไป ต่อมาในการประชุมคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำครั้งที่ 3/2557 เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2557 ได้เห็นชอบนิยามของพื้นที่ชุ่มน้ำตามความเห็นของคณะอนุกรรมการฯ และสอดคล้องกับคำนิยามของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ มาตรา 1 ดังนี้

“พื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง พื้นที่แหล่งน้ำในแผ่นดินที่ทั้งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (1) และที่มนุษย์สร้างขึ้น (2) ที่มีลักษณะท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม

รวมถึงพื้นที่ที่เป็นทะเลและชายฝั่งทะเล (3) ตลอดจน รวมถึงระบบนิเวศชายฝั่งและหมู่เกาะซึ่งล้อมรอบด้วย ระบบนิเวศที่มีความเชื่อมโยงกัน” ดังนี้ (1) พื้นที่ชุ่มน้ำ ในแผ่นดินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Inland wetlands) ได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระจัง (ตระพัง) แม่น้ำ ลำธาร แคว หนอง ชายคลอง ฝิ่งน้ำ สบธาร สระ ทะเลสาบ แอ่ง ลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน หนอง ป่าบุง ป่าทาม พรุ สนุ่น น้ำตก แก่ง (2) พื้นที่ชุ่มน้ำที่ มนุษย์สร้างขึ้น (human-made wetlands) เช่น เชื่อน อ่างเก็บน้ำ นาข้าว นาเกลือ การทำการเกษตรแบบมี น้ำท่วมถึงแบบถาวรและชั่วคราว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำฟาร์ม หรือคลองส่งน้ำต่างๆ (3) พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็น ทะเลและชายฝั่งทะเล (Marine/coastal wetlands) หมายถึง พื้นที่ชายฝั่งทะเล ในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำ สุดมีระดับความลึกของน้ำไม่เกิน 6 เมตร และหมายรวมถึงระบบนิเวศชายฝั่งซึ่งล้อมรอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งมี ระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ หมู่เกาะ หาดหิน หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล พืดหิน แนวปะการัง ภูเขาทะเล คุ้ง อ่าว ดินดอนสามเหลี่ยม ชะวากทะเล ป่าเลน ป่าโกงกาง และป่าจาก เป็นต้น

2. การขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์)

กล่าวว่า มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ข้อ 5 ระบุว่า “ให้นำเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Sites)” ดังนั้น พื้นที่ชุ่มน้ำที่จะเสนอขึ้นทะเบียนเป็น พื้นที่แรมซาร์ไซต์ได้ จะต้องได้รับการประเมินสภาพ และจัดลำดับความสำคัญเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ระดับชาติหรือระดับนานาชาติตามมติคณะรัฐมนตรีก่อน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำเป็น จำนวนมากหากมีการสำรวจอย่างครบถ้วน อาจมี คุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่เข้าข่ายเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มี

ความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ รวมถึง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศหรือ แรมซาร์ไซต์ด้วย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2558, น. 2-40)

ทั้งนี้ขั้นตอนการเสนอขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับจังหวัด หน่วยงาน/องค์กรเสนอรายชื่อ พื้นที่ชุ่มน้ำ ที่จะขึ้นทะเบียนซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ นานาชาติและระดับชาติตามมติคณะรัฐมนตรี และ พื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มี ความสำคัญในระดับนานาชาติหรือระดับชาติ ตามมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 หรือวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 ต่อสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพิจารณา ทบทวนปรับปรุงแก้ไข พร้อมดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในพื้นที่ ส่งให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คณะทำงานวิชาการ พื้นที่ชุ่มน้ำลงพื้นที่ชุ่มน้ำพิจารณาตามเกณฑ์ของการขึ้น ทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

ระดับกระทรวง สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำเสนอเข้าที่ ประชุมของคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ก่อนส่งให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ความ เห็นชอบ

ระดับชาติ คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็น ชอบขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับ นานาชาติหรือนานาชาติ ก่อนส่งเรื่องไปยังสำนักงาน นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำข้อมูล Ramsar Information Sheet (RIS)

ระดับองค์กรระหว่างประเทศ คือ สำนักงาน เลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ตรวจสอบ

ความถูกต้องของ RIS เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ออนไลน์)

๑ กลุ่ม A ของเกณฑ์ พื้นที่ที่ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทที่เป็นตัวแทนหายากหรือมีลักษณะพิเศษเฉพาะ

เกณฑ์ 1 : พื้นที่ชุ่มน้ำหนึ่งควรได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญระหว่างประเทศ หากพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นประกอบด้วยประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นตัวแทนหายากมีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งพบในเขตชีวภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม

๑ กลุ่ม B ของเกณฑ์ พื้นที่ที่มีความสำคัญระหว่างประเทศสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เกณฑ์เกี่ยวกับชนิดพันธุ์และชุมชนประชากรทางนิเวศ

เกณฑ์ 2 : เกื้อกูลชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์หรือใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง หรือชุมชนประชากรที่ถูกคุกคาม

เกณฑ์ 3 : เกื้อกูลประชากรของชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่สำคัญ สำหรับการธำรงรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ของเขตชีวภูมิศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะ

เกณฑ์ 4 : เกื้อกูลชนิดพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่อยู่ในระยะวิกฤตหนึ่งของวงจรชีวิตของชนิดพันธุ์นั้น หรือเป็นที่อพยพในระหว่างสถานะเสื่อมโทรม

๑ เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับนกน้ำ

เกณฑ์ 5 : ตามปกติเกื้อกูลนกน้ำ 2 หมื่นตัวหรือมากกว่า

เกณฑ์ 6 : ตามปกติเกื้อกูลร้อยละ 1 ของประชากรในชนิดพันธุ์หรือสายพันธุ์หนึ่งของนกน้ำ

๑ เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับปลา

เกณฑ์ 7 : เกื้อกูลสัดส่วนที่สำคัญของสายพันธุ์ ชนิดพันธุ์ หรือวงศ์ของปลาพื้นเมืองระยะหนึ่งของวงจรชีวิตปฏิสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ และ/หรือประชากรที่เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ และ/หรือคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีคุณูปการต่อความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก

เกณฑ์ 8 : เป็นแหล่งสำคัญของอาหารสำหรับปลาวางไข่ พุ่มพื้กตัวอ่อน และ/หรือเส้นทางอพยพ ซึ่งปริมาณสำรองของปลาไม่ต่ำกว่าภายในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือที่อื่นที่เป็นที่พึ่งพาอาศัยอยู่

๑ เกณฑ์พิเศษเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

เกณฑ์ 9 : ตามปกติเกื้อกูล ร้อยละ 1 ของประชากรในชนิดพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ นอกเหนือสัตว์จำพวกนกและปลา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำและพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย (นักสิทธิ จันทรสังข์, 2559, น. 1-12) ได้สรุปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำ และพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยต่อประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) ประเทศไทยมีกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำหลายฉบับ เนื่องจากพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งที่มี

ระบบนิเวศหลากหลาย ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งเขตพื้นที่สงวนทางธรรมชาติเพื่อคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำตั้งแต่ก่อนที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) แต่การกำหนดให้เป็นพื้นที่สงวนทางธรรมชาติของประเทศไทยได้กำหนดพื้นที่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน โดยมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติขึ้นเพื่อรองรับการสงวนทางธรรมชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ฯลฯ กฎหมายดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ เพราะกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน คือการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำและพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยต่อประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ มีกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องรวม 20 ฉบับ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558
2. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
3. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
4. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535
5. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
6. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456
7. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518
8. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522
9. พระราชบัญญัติสภาพาถาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552

10. พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 [แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2552]
11. พระราชบัญญัติชลประทานหลวง พ.ศ. 2485
12. พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2526
13. พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 [แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2535]
14. พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2520
15. พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550
16. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535
17. พระราชบัญญัติรักษาคล่อง รัตนโกสินทรศก 121 (พ.ศ. 2445)
18. พระราชบัญญัติรักษาคล่อง ประปา พ.ศ. 2526
19. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535
20. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

ทั้งนี้ กฎหมายหรือ พระราชบัญญัติทุกฉบับที่ถูกตราขึ้นนั้น มีผลบังคับใช้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในราชอาณาจักรไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังนั้น การเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำมีความสำคัญระดับนานาชาติ ไม่มีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายฉบับใดของไทยทั้งสิ้น และที่สำคัญอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรืออนุสัญญาฯ ใดๆ ทุกฉบับไม่ละเมิดอำนาจอธิปไตยของประเทศภาคี

3. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน

Schuftan (1996, pp. 260-264) กล่าวถึงความสำคัญของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การให้บริการแบบ Service Delivery ซึ่งตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

เกี่ยวกับกระบวนการและกลไกการให้บริการ มีการทำงานแบบหุ้นส่วนที่มีความเสมอภาคกัน เป็นต้น 2) การสร้างศักยภาพ (Capacity Building) ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนาความรู้ ความตระหนักรู้และทักษะในการใช้ความสามารถของตนเอง การมีศักยภาพทำให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการตัดสินใจ สร้างความเชื่อมั่นในการจัดการชีวิตตัวเอง 3) การพิทักษ์สิทธิ (Advocacy) ทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน กระตุ้นความต้องการของประชาชนในการเข้าถึงและการใช้บริการสังคม ส่งเสริมการควบคุมทรัพยากรท้องถิ่น มุ่งมั่นในความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม ปลุกจิตสำนึกของประชาชน เกี่ยวกับสิทธิและการเรียกร้องสิทธิที่พึงได้ และ 4) กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Mobilization) ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน การวิเคราะห์ และปฏิบัติการ สร้างความเป็นประชาธิปไตย ในท้องถิ่น การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการปกครองท้องถิ่น ทำงานเป็นเครือข่ายกับผู้อื่น

Rissel (1994, pp. 39-47) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเสริมสร้างพลังอำนาจอันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของชุมชน ดังนี้ 1) การพัฒนาคนเพื่อสร้างความตระหนักต่อตนเอง เป็นการสร้างพลังอำนาจส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มคุณค่าแห่งตน และสมรรถนะแห่งตน และเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ 2) การสนับสนุนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเป็นกระบวนการที่คนมาร่วมกัน เสนอปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาที่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน กระบวนการนี้ทำให้เกิดการอภิปรายและคิดวิเคราะห์ร่วมกัน อันจะทำให้เกิดกระบวนการสนับสนุนซึ่งกันและกันของคนในชุมชน 3) การระบุปัญหาตามความต้องการของชุมชน/องค์กรชุมชน เมื่อเกิดการรวมกลุ่มและสนับสนุนซึ่งกันและกันของคนในชุมชนแล้ว การระบุประเด็นที่เป็นปัญหาของชุมชนจะเกิดขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหา 4) การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ภายหลังจาก

เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ชุมชนจะเกิดเครือข่าย และเกิดการผลักดันให้เกิดนโยบายหรือการปฏิบัติของชุมชน และ 5) การเกิดนโยบาย/ การปฏิบัติของชุมชน เป็นการแสดงออกในระดับของชุมชนและเกิดขึ้น ภายหลังจากการกระบวนการการมีส่วนร่วม การสร้างพลังชุมชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจะถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน

การเสริมพลังชุมชน เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2561, น. 151-154) กล่าวว่าโครงการพัฒนาที่ผ่านมา เป็นการสั่งการแบบบนลงล่าง ขาดความโปร่งใส กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ครอบคลุม และการตัดสินใจของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะในการคิดและการแก้ไขปัญหาของตนเอง ทำให้ชุมชนต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภาครัฐตลอดเวลา ดังนั้นการเสริมพลังชุมชนเป็นการพัฒนาความสามารถของคนในชุมชนในการคิด วิเคราะห์ เลือก ตัดสินใจ ลงมือทำได้เอง หรือการได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสได้ทำในกิจกรรมที่สมควรทำได้สำเร็จ โดยใช้ทุนและศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่ หมายถึงความรู้ท้องถิ่นที่ต้องผสมผสานกับความรู้ภายนอกชุมชน ในลักษณะของสหสาขาวิชา ทั้งนี้การเสริมพลังชุมชนสามารถกระทำผ่านกระบวนการบริหารโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยการเสริมพลังชุมชนช่วยขยายศักยภาพชุมชนในด้านการตื่นตัว การรวมตัว และภาวะผู้นำ รวมทั้งแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมจากการใช้กลไกของชุมชนเอง

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2549, น. 137) กล่าวถึงกระบวนการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อดึงศักยภาพในบุคคลออกมาทำให้คนรู้สึกมีอำนาจในการคิดตัดสินใจ และถ้าหากบุคคลที่อยู่ในชุมชนรวมกลุ่มกัน ก็จะเป็นการยกระดับพลังอำนาจในลักษณะของ

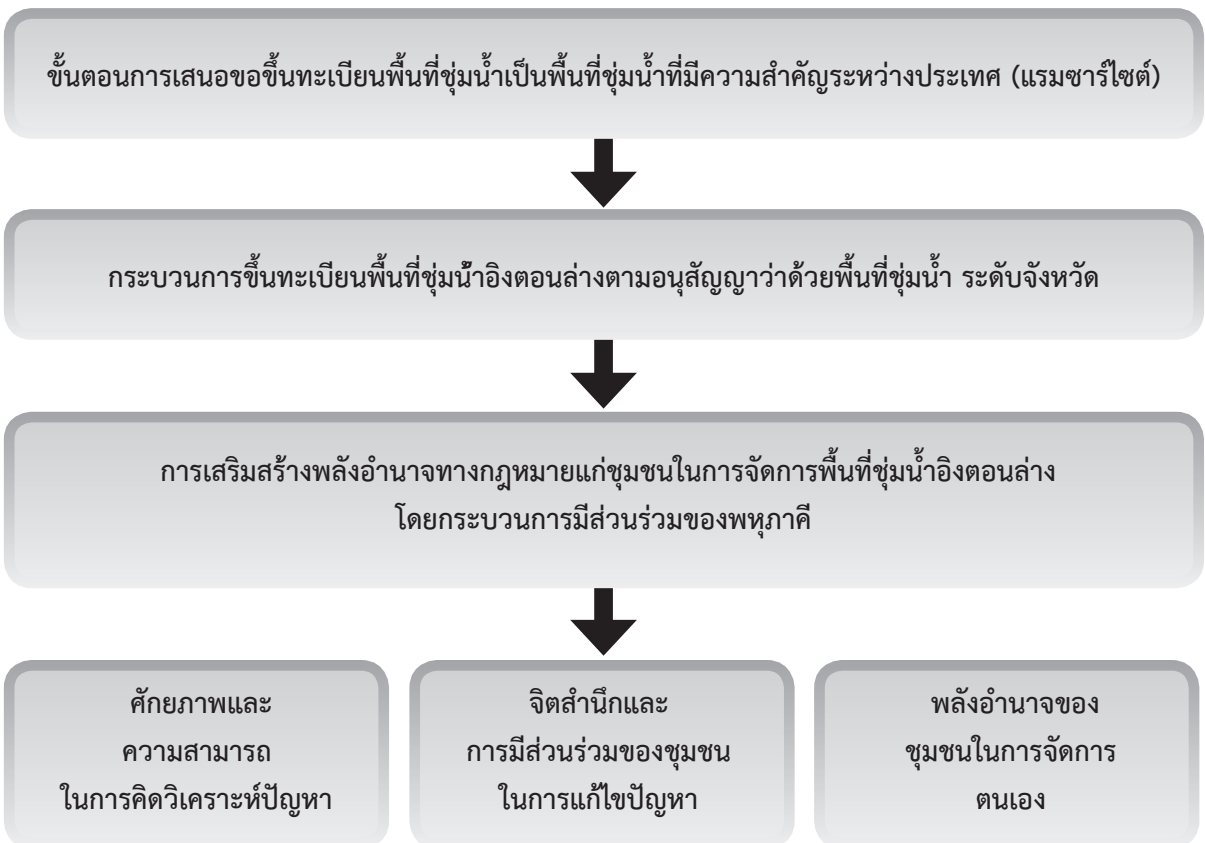
กลุ่มคนที่เรียกว่าพลังอำนาจของชุมชน หากชุมชนใช้พลังอำนาจในกระบวนการคิด/ตัดสินใจเพื่อขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาบางอย่างในชุมชนร่วมกันในมิติของการพัฒนา หมายถึงการขับเคลื่อนกิจกรรมบางอย่างภายใต้แนวคิดของกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ย่อมทำให้คนได้รับรู้ เกิดปัญหาและความสามารถในการตัดสินใจเพื่อกำหนดชีวิตด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนจะทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ ความเชื่อมั่นในคุณค่าและพลังของตนเอง มีความรู้สึกที่เป็นอิสระ มีจิตสำนึก ความมีเหตุผล มีความพร้อมรับต่อการสถานการณ์ปัญหา นำไปสู่

การเปลี่ยนแปลงเกิดความรู้สึกผูกพัน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน สร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรมและความเสมอภาค เป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

4. กรอบการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติการในกิจกรรมการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในระดับจังหวัด

2. **พื้นที่การวิจัย** ประกอบด้วยชุมชนในอำเภอขุนตาลและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ 1) บ้านทุ่งจั่ว หมู่ที่ 2 ตำบลสถาน 2) บ้านม่วงชุม หมู่ที่ 7 ตำบลศรี 3) บ้านบุญเรือง หมู่ที่ 2 ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ 4) บ้านงามเมือง หมู่ที่ 11 ตำบลยางฮอม 5) บ้านป่าบงน้ำล้อม หมู่ที่ 1 ตำบลยางฮอม 6) บ้านทุ่งศรีเกิด หมู่ที่ 3 ตำบลยางฮอม และ 7) บ้านป่าข่า หมู่ที่ 8 ตำบลป่าตาล อำเภอขุนตาล ซึ่งเป็นพื้นที่ๆ มีการดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ดังนี้

(1) เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ประกอบด้วยหนองน้ำป่าริมอิง และแม่น้ำอิง รวมทั้งสัตว์น้ำ นกน้ำตามหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

(2) เป็นพื้นที่ที่มีการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในรูปแบบของกลุ่ม/องค์กรชุมชนในการจัดการ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

(3) เป็นพื้นที่ที่มีแกนนำที่มีศักยภาพ และมีความสนใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

(4) เป็นพื้นที่ที่มีมติข้อตกลงร่วมจากชุมชนในการดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

3. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่สามารถจะให้ข้อมูลได้โดยเป็นกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ จำนวน 5 กลุ่ม รวม 40 คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 แกนนำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเป็นกลุ่มแกนนำการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำใน 7 ชุมชน

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารหรือตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลยางฮอม ตำบลบุญเรือง ตำบลศรี ตำบลสถาน และตำบลป่าตาล

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนภาคประชาสังคม ได้แก่ กลุ่มรักษ์เชียงของ สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต มูลนิธิพื้นที่ชุ่มน้ำไทย สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง เครือข่ายพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

กลุ่มที่ 4 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 1 เชียงใหม่ สำนักงานนโยบายน้ำแห่งชาติ

กลุ่มที่ 5 สถาบันการศึกษา ได้แก่ สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ และเว็บไซต์เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ แนวคิดเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษากระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศในระดับจังหวัด เป็นการปฏิบัติการของภาคประชาสังคมร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นหน่วยงานประสานงาน โดยมีสถาบันการศึกษาสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษากระบวนการและวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี โดยสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มแกนนำชุมชนภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชน ผ่านอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ในประเด็นกระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ

2) แนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group Guideline) โดยจัดประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ในประเด็นการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการสรุปสาระสำคัญ การจัดประเภท หมวดหมู่ของข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ แนวคิดเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

6. ผลการวิจัย

1. กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

การศึกษาระบบการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงรายตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำเฉพาะในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นขั้นตอนต้นน้ำของกระบวนการขึ้นทะเบียนที่มีความสำคัญมากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลของพื้นที่ขึ้นทะเบียนและสร้างความรู้ความเข้าใจของชุมชนเป้าหมาย และความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกหลักในการประสานงานกับหน่วยงานรัฐ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ข้อมูลชุมชนและองค์กรภาคประชาชน

การให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar convention) กระบวนการขึ้นทะเบียน

พื้นที่ชุ่มน้ำ ข้อดีและข้อเสียของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์กรปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหน่วยงานกลางระดับชาติของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ร่วมกับภาคประชาสังคมได้ลงพื้นที่มาให้ข้อมูลกับชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนล่างในด้านเป้าหมาย กระบวนการดำเนินงาน และประโยชน์ที่จะได้รับจากการขึ้นทะเบียน ทำให้แกนนำชุมชนได้มีความเข้าใจถึงความสำคัญของการขึ้นทะเบียนที่จะมีประโยชน์ในการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ

การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือ แรมซาร์ไซต์ เป็นการสร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับชุมชนในท้องถิ่นและประเทศไทย ที่มีพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งมีความสำคัญ ได้รับการขึ้นทะเบียนบรรจุไว้ในทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เป็นการทำข้อตกลงในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืนของผู้ที่เกี่ยวข้อง ป้องกันความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากร นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้มีการศึกษาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ การจัดการดูแลอย่างเป็นรูปธรรม โดยไม่มีข้อห้ามในการใช้ประโยชน์พื้นที่ แต่มีการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดเพื่อให้พื้นที่ชุ่มน้ำได้ใช้ประโยชน์ตลอดไป ซึ่งการใช้ประโยชน์และการดำเนินกิจกรรมใดๆ ในพื้นที่ชุ่มน้ำยังเป็นไปตามกฎหมายและกฎระเบียบของชุมชนที่กำกับดูแลอยู่ในปัจจุบัน

วิธีการในการดำเนินงาน สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต และเครือข่ายพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างซึ่งเป็นองค์กรหลักในการเสนอพื้นที่ลุ่มน้ำอิงตอนล่างเพื่อขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้ประสานงานกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย ได้จัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยที่ไม่เป็นทางการ เพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่แกนนำชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม โดยใช้เอกสารแผ่นพับที่เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ และกระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำ

องค์กรภาคประชาสังคม ประกอบด้วยสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต และเครือข่ายพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ทำการสำรวจ และทำข้อมูลเบื้องต้นป่าชุ่มน้ำ (ป่าริมอิง) จำนวน 17 ป่า ซึ่งมีพื้นที่รวมประมาณ 8,590 ไร่ในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ตั้งแต่อำเภอเทิง ถึงอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในประเด็นการจัดการ และอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชนทั้ง 17 แห่ง ผลการสำรวจพบว่ามีป่าชุ่มน้ำอยู่ทั้งหมด 26 แปลง กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ในอำเภอเทิง อำเภอพญาเม็งราย อำเภอขุนตาล และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย สถานภาพด้านกฎหมายหรือกรรมสิทธิ์ของป่าแบ่งออกเป็น 1) ป่าชุมชน 2) ที่สาธารณประโยชน์ที่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ซึ่งออกให้โดยกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย และ 3) ที่สาธารณะประโยชน์ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือที่เรียกว่าที่รกร้างว่างเปล่า หลังจากนั้น ได้นำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานเพื่อจัดทำข้อมูลขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานการศึกษาป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง รายงานการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ สำรวจพื้นที่ พุดคุยกับคนในชุมชนและวัดพื้นที่โดยใช้กูเกิลเอิร์ธ (Google Earth) สรุปข้อมูลพื้นที่ป่าชุ่มน้ำที่จะขึ้นทะเบียน จำนวน 7 ชุมชน ในอำเภอขุนตาลและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมพื้นที่ 8,783 ไร่

วิธีการในการดำเนินงานได้มีการจัดทำแบบสำรวจป่าชุ่มน้ำมีเนื้อหาเกี่ยวกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

อาณาเขตติดต่อ ผู้นำชุมชน ข้อมูลประชากรและการประกอบอาชีพ สถานภาพป่าชุ่มน้ำ การจัดการการใช้ประโยชน์ และดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชนเป้าหมาย และจัดทำแผนที่ป่าชุ่มน้ำโดยใช้แผนที่จากระบบ ภูมิสารสนเทศ จำนวน 7 ชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างความเข้าใจกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนเป้าหมาย 7 ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอบางบาลและอำเภอยะรัง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีการจัดเวทีชุมชนเพื่อทำความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงานและประโยชน์ของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นการสร้างเกราะป้องกันการบุกรุก หรือการพัฒนาจากภายนอก รวมทั้งขอติจากคนในชุมชนเป้าหมายที่ผ่านมามีการประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการป่าชุ่มน้ำหมู่บ้าน มีมติเห็นชอบในการขึ้นทะเบียน จึงได้มีการชี้แจงและประชุมเพื่อทำประชาคมในหมู่บ้าน โดยการชี้แจงข้อมูลและทำประชาคมหมู่บ้าน เพื่อรับรองการขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งชุมชนเป้าหมายได้เห็นความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าชุ่มน้ำ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการขึ้นทะเบียน จึงไม่มีใครคัดค้านเรื่องการขึ้นทะเบียน ทั้งนี้ชุมชนไม่ต้องการให้พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นเหมือนป่าอุทยานแห่งชาติ เพราะจะควบคุมและจำกัดการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำด้วยกฎหมายที่ขาดความยืดหยุ่น และไม่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งการมีสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่า จะส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ป่าชุ่มน้ำของคนในชุมชนต่อไป

ในการดำเนินงาน ได้นำสื่อ ได้แก่ แผ่นพับพื้นที่ชุ่มน้ำ สารคดีป่าชุ่มน้ำ โปสเตอร์ปลาลุ่มน้ำอิง ภาพวาดระบบนิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำอิง หนังสือป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง และการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น หนังสือ

วังสวนในลุ่มน้ำอิง และหนังสือยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผลิตโดยสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต และโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายท้องถิ่นและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน รวมทั้งวางแผนสำรวจโครงสร้างความหลากหลายทางชนิดพันธุ์พืช สภาพการทดแทนตามธรรมชาติ และปริมาณการเก็บกักคาร์บอนในพื้นที่ป่าชุ่มน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคมและสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชนิดพันธุ์พืชในป่าชุ่มน้ำในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อดำเนินการขึ้นทะเบียน

ในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในการปฏิบัติงานด้านการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ในระดับนโยบายได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนในระดับปฏิบัติที่เป็นหน่วยงานประสานงานหลักได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา และคณะกรรมการยุทธศาสตร์พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้ ภาคประชาสังคมได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการของคณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา

ทั้งนี้ คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ทำหนังสือเสนอถึงสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการพิจารณาขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างจากระดับท้องถิ่นเป็นระดับ

ชาติหรือนานาชาติ ตามขั้นตอนของการขึ้นทะเบียน คณะกรรมการเล็งเห็นว่าการขึ้นทะเบียนมิได้ไปลดทอน สิทธิการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของชาวบ้านและหน่วยงาน ต่างๆ ในพื้นที่ แต่เป็นอนุสัญญาที่สร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์พื้นที่ โดยจะมีกระบวนการในการให้ข้อมูล และทำความเข้าใจกับชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีหนังสือตอบรับเรื่องการขึ้นทะเบียน ดังกล่าว ซึ่งการจะขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิด ความสำเร็จต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน การสร้างความเข้าใจกับในระดับพื้นที่ ระดับรัฐ หรือ ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐบาล เพื่อให้ผลประโยชน์อยู่ที่ชุมชน

การดำเนินงาน คณะทำงานของสำนักงาน นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้ลงพื้นที่และ เตรียมเอกสารการขึ้นทะเบียน โดยร่วมกับสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย ที่มีเจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญและความสนใจในการทำงาน ทำให้งานด้านการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของจังหวัดเชียงราย มีความโดดเด่น และมีผลงานนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ต่อเนื่อง โดยมีวิธีการ ดังนี้

1) การติดตามอย่างต่อเนื่องขององค์กรภาค ประชาสังคม โดยเฉพาะสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตที่ทำ หน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย มีบทบาทในการจัดทำวาระการประชุม สรุปการประชุมของคณะกรรมการชุดต่างๆ ในแต่ละครั้ง รวมทั้งส่งเอกสารสรุปการประชุมแต่ละครั้งให้กับ คณะกรรมการทุกคนที่ไม่ได้มาเข้าร่วมประชุม

2) นำคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ ลงพื้นที่ ป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ทำให้เห็นสภาพของพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มีลักษณะโดดเด่น เป็นไปตามเกณฑ์ของการขึ้น ทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

และมีลักษณะทางกายภาพที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีลักษณะเฉพาะ พบเห็นได้ยาก จึงเสนอให้ลุ่มน้ำอิง ตอนล่างซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับท้องถิ่นขึ้นทะเบียน เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศต่อไป

3) การนำเสนอข้อมูลความก้าวหน้าของ การดำเนินงานขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำให้กับชุมชน ในลุ่มน้ำอิงตอนล่างเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 5 ทำกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน

ภาคประชาสังคม ได้ทำกิจกรรมในแต่ละชุมชน ที่หลากหลายรูปแบบและมีความต่อเนื่อง โดยเน้น กิจกรรมที่คนในชุมชนได้มีบทบาทหลัก และมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม ชุมชน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ ขององค์กรภาคีเครือข่ายที่ประกอบด้วย ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ สถาบัน การศึกษา สื่อมวลชน และคนในชุมชน นอกจากนี้ยัง ทำให้เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก การหวงแหนทรัพยากรป่าชุ่มน้ำ แม่น้ำอิงของคนใน ชุมชนอีกด้วย โดยมีการทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา การเพาะขยายพันธุ์กล้า ส้มแสง ซึ่งเป็นต้นไม้ในป่าชุ่มน้ำ

2) กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยการประยุกต์ประเพณีทางพระพุทธศาสนาเพื่อ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การบวชป่าชุ่มน้ำ การสืบชะตาแม่น้ำอิง โดยเชิญผู้บริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ในงานมีการเสวนา เรื่อง ความสำคัญของป่าชุ่มน้ำและแม่น้ำอิง ประกาศ ปฏิญญาป่าชุ่มน้ำ โดยลงนามร่วมกันของภาคส่วนที่เข้า มาร่วมงาน เพื่อร่วมกันปกป้องดูแลรักษาป่าชุ่มน้ำ

3) กิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ป่าชุ่มน้ำ ในรูปแบบของโฮงเฮียนแม่น้ำอิง โดยวาดภาพวิถีชีวิต ป่าชุ่มน้ำ แม่น้ำอิง การทำประมงในแม่น้ำอิง ภาพปลา ชนิดต่างๆ

4) กิจกรรมการเปลี่ยนแปลงสำรวจพันธุ์ไม้ในป่าชุ่มน้ำ โดยในป่าชุ่มน้ำพบพันธุ์ไม้เด่นที่เป็นไม้ที่ทนน้ำท่วม ได้เป็นเวลานาน เช่น ช่อย ชุมแสง ซึ่งปกติเป็นไม้ที่โตช้า แต่ที่นี้พบขนาดลำต้นที่ใหญ่จำนวนมาก ประกอบกับ มีเถาวัลย์ที่ทนน้ำท่วมขัง พืชชั้นล่างพบพวกผักกูด คลุ้ม จึงมีสภาพคล้ายป่าโบราณเป็นลักษณะที่โดดเด่นเป็น เอกลักษณะที่ไม่เคยพบในที่ใดมาก่อน ปัจจุบันพบว่า ป่าชุ่มน้ำมีอยู่ 26 ป่า กระจายตัวอยู่ในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง สามารถเก็บกักคาร์บอนเครดิตได้กว่า 116,016 ตัน ต่อปี

5) กิจกรรมศึกษาวิจัยนกในป่าชุ่มน้ำและแม่น้ำอิง โดยการมีส่วนร่วมจากห้องปฏิบัติการนิเวศวิทยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) และ สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง โดยอบรมเก็บข้อมูลนก ตั้งกล้องถ่ายภาพนก เก็บชิ้นากส่งเพื่อตรวจ DNA ชนิดและสายพันธุ์ของนก จากการศึกษาชนิดพันธุ์ที่พบ ในลุ่มน้ำอิงคือ นกใหญ่ธรรมดา (Lutra lutra) จากการที่นกเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของ พันธุ์ปลาและสัตว์น้ำในป่าชุ่มน้ำและแม่น้ำอิง ได้มีการประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนบ้านนกร่วมกับชาวบ้าน ในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

6) กิจกรรมสำรวจ การนับนก และเก็บข้อมูลนกประจำถิ่น นกกิ่งอพยพ และนกอพยพตามช่วง ฤดูกาล เพื่อจำแนกความหลากหลายของนก การจัดทำ ชุดข้อมูล และฐานข้อมูลนกในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยทีมวิทยากรจากมูลนิธิพื้นที่ชุ่มน้ำไทย

7) กิจกรรมการพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยดำเนินงานร่วมกับ

เทศบาลตำบลยางฮอม อำเภอขุนตาล ร่วมกับผู้นำชุมชน ในฝ่ายท้องที่ และสถาบันการศึกษา

8) กิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ โดยส่งเสริมการทำปุ๋ยอินทรีย์จาก ป่าชุ่มน้ำ การเลี้ยงผึ้งโพรงในป่าชุ่มน้ำ

ขั้นตอนที่ 6 กรอกรอกเอกสารคำขอขึ้นทะเบียนใน Ramsar Information Sheet (RIS)

ในขั้นตอนนี้ทางสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต ในฐานะ เลขาธิการของผู้ช่วยเลขาธิการของคณะกรรมการ จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดเชียงราย ได้รับมอบหมายจาก คณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดเชียงราย ให้นำข้อมูล พื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างลงในเอกสารคำขอขึ้น ทะเบียนใน Ramsar Information Sheet (RIS) ของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ประกอบด้วย โครงสร้างป่า ความหลากหลายทางชนิด พันธุ์ สถานการณ์ตามธรรมชาติ รวมทั้งปริมาณ การกักเก็บคาร์บอนของป่าชุ่มน้ำ สัตว์เลี้ยงลูก ด้วยนม สัตว์ปีก สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์ เลื้อยคลาน ชนิดพันธุ์ปลา พืชอาหาร และสมุนไพร โดย วิเคราะห์ประเมินเกี่ยวกับองค์ประกอบและคุณค่าทาง วัฒนธรรมพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง พิจารณาถึง ประเด็นของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จาริตประเพณี โดยสอดคล้องกับกฎระเบียบขององค์กรทรัพย์สินทาง ปัญญาแห่งโลก และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลาย ทางชีวภาพ

วิธีการในการดำเนินงาน ได้มีการอบรมขั้นตอน และวิธีการกรอกข้อมูลทางระบบออนไลน์ให้แก่แกนนำ ชุมชนและภาคประชาสังคม โดยวิทยากรจากองค์กร อนุรักษ์สัตว์ป่าโลก ประเทศไทย (WWF-Thailand) นำเสนอกรณีศึกษาการกรอกรอกเอกสารการขึ้นทะเบียน พื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม และข้อมูลที่ใช้ระบบ ทั้งนี้ในช่วงของการนำข้อมูล

ลงระบบ เจ้าหน้าที่ของสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติม และชี้แจงความก้าวหน้าในการดำเนินงานให้ชุมชนเป้าหมายได้ทราบเป็นระยะ

หลังจากนำข้อมูลลงระบบเป็นที่เรียบร้อย สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตได้ส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำให้การรับรองต่อไป ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวอยู่ในช่วงของการถ่ายโอนภารกิจบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมายังกรมทรัพยากรน้ำ ทำให้ไม่มีการจัดประชุมคณะทำงานดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 7 การสื่อสารต่อสาธารณะ

ในการสื่อสารต่อสาธารณะ ได้มีการจัดทำเอกสารข้อมูลการทำกิจกรรมชุมชน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในรูปแบบของเอกสารรายงานการศึกษา ข่าวสารการทำกิจกรรมชุมชน เพื่อเผยแพร่ในสื่อสาธารณะและสื่อออนไลน์ได้แก่ เว็บไซต์สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต <http://www.Livingriversiam.org/> Facebook page และไลน์กลุ่มของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง และเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งจัดพิมพ์แผ่นพับความสำคัญของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

นอกจากนี้ ภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ยังได้จัดงานมหกรรมแม่น้ำและชุมชน “นิเวศ วิถีวัฒนธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ลุ่มน้ำกก อิง โขง” เมื่อวันที่ 29-30 กันยายน พ.ศ. 2565 ณ บ้านฟาร์มสัมพันธกิจตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีชุมชนในลุ่มน้ำกกอิงโขง หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เข้าร่วมในกิจกรรม มีการประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานประมงจังหวัดเชียงราย

สำนักส่งเสริมและประสานงานมวลชน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดเชียงราย สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย สำนักงานป่าไม้ที่ 2 (ส่วนป่าชุมชน) กลุ่มประสานงานลุ่มน้ำโขง-เหนือ (สทช. 1) ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำกกและโขง โดยมีการชี้แจงความก้าวหน้าในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง และจัดทำแผนการดำเนินงานจัดการลุ่มน้ำกก อิง โขงร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนการขึ้นทะเบียนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในส่วนของระดับจังหวัด โดยการวิจัยครั้งนี้อธิบายให้เห็นการดำเนินงานในรายละเอียดของขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่างที่แบ่ง 7 ขั้นตอนย่อย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการเสนอขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในจังหวัด ก่อนที่จะส่งต่อไปยังระดับนโยบายเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและพหุภาคี เพื่อที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำต่อไปในอนาคต

2. รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย ได้ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ทำให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในรูปแบบของ พหุภาคีตามบทบาทหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังต่อไปนี้

1) ชุมชนในกลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้มีการ ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำจนเกิด ความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของปลา สัตว์ประเภทต่างๆ และแหล่งอาหารของคนในชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุ่มน้ำ การประชุมวางแผน การดำเนินงาน การกำหนดกฎระเบียบ การกำหนดพื้นที่ ในการอนุรักษ์เช่น ป่าชุ่มน้ำ แม่น้ำอิง หนองน้ำในชุมชน เป็นต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทาง ชีวภาพพื้นที่ชุ่มน้ำในรูปแบบงานวิจัยที่บ้านร่วมกับ ภาครัฐประชาสังคม และสถาบันการศึกษา รวมทั้งการรวมกัน เป็นเครือข่ายพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

ทั้งนี้ ในชุมชนพื้นที่เป้าหมายหลัก 7 หมู่บ้าน ในอำเภอขุนตาลและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมพื้นที่ขึ้นทะเบียน จำนวน 8,783 ไร่ กรรมการพื้นที่ ชุ่มน้ำหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการสำรวจลักษณะทาง กายภาพป่าชุ่มน้ำ การศึกษาความหลากหลายทาง ชีวภาพ เพื่อนำข้อมูลเข้าสู่การประชุมประชาคมหมู่บ้าน รับฟังความคิดเห็น และมีมติร่วมกันเห็นด้วยที่จะให้มีการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยผู้ใหญ่บ้านได้ลงนามใน หนังสือรับรอง เพื่อรับทราบและยินดียินดีร่วมดำเนินการให้ เสนอพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชน ที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อ ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่าง ประเทศ เป็นการปกป้องป่าชุ่มน้ำของชุมชนตามมติคณะ รัฐมนตรี และอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยคนใน ชุมชนยังเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำได้เหมือนเดิม และยังได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์กับองค์กร ต่างๆ อีกด้วย

2) องค์กรภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย เป็นหน่วยงาน ระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย ทำหน้าที่เสนอ การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง และ ประสานงานกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะทำงานวิชาการพื้นที่ ชุ่มน้ำ และผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย รวมทั้ง ประสานงานกับองค์การประชาสังคมที่เป็นผู้เสนอพื้นที่ การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยร่วมสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่ม น้ำอิงตอนล่าง เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น และความต้องการ ของชุมชน การจัดประชุมคณะกรรมการจัดการพื้นที่ ชุ่มน้ำ และคณะกรรมการยุทธศาสตร์พื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย ก่อนที่จะนำเสนอข้อมูลที่จะขึ้นทะเบียน ต่อเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) องค์กรภาคประชาสังคม ได้แก่ สมาคม แม่น้ำเพื่อชีวิต สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง สถาปนาชน ลุ่มน้ำอิง เครือข่ายพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยมี สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลัก ในการประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ และเป็นผู้ช่วย เลขานุการคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัด เชียงราย มีบทบาทหลักในการทำข้อมูลของพื้นที่ที่ขอ ขึ้นทะเบียน การศึกษาลักษณะทางกายภาพ และ ความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกับผู้นำชุมชน บทบาท ในการประสานงานกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา บทบาทในการติดตาม ความก้าวหน้าในการดำเนินงานขึ้นทะเบียน รวมทั้ง การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงอย่าง ต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายในการสร้างความเข้าใจ และ ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อผลักดัน การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง เช่น งานมหกรรม แม่น้ำและชุมชน “นิเวศ วิถีวัฒนธรรมกับการพัฒนา ที่ยั่งยืนลุ่มน้ำกกอิงโขง (29-30 กันยายน 2565) หรือ งานวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (2 กุมภาพันธ์ 2566) ได้มี การประกาศเจตนารมณ์ของชุมชนที่จะร่วมกันผลักดัน การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ให้เป็นพื้นที่

ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศหรือแรมซาร์ไซต์ โดยมีการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของจังหวัด เชียงราย

4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบุนताल และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย นอกจากจะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย การประชุมและกิจกรรมด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแล้ว ยังได้มีการพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเทศบาลตำบลยางฮอม และแกนนำชุมชนในตำบลยางฮอม อำเภอขุนตาล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดินทั้งจากคนในชุมชน และคนภายนอก รวมทั้งกลุ่มทุนที่เข้ามาซื้อที่ดินริมแม่น้ำอิงเพื่อทำเกษตรแปลงใหญ่และตั้งโรงงานแปรรูปยางพารา ทั้งนี้การออกเทศบัญญัติจะเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นเกราะป้องกันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อีกขั้นหนึ่ง

5) สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนที่หนุนเสริมข้อมูลวิชาการเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดเชียงรายนำข้อมูลลงในระบบ Ramsar Information Sheet ได้แก่

(1) ด้านสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ ได้แก่ ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยการสำรวจข้อมูลโครงสร้างความหลากหลายทางชนิดพันธุ์พืช สภาพการทดแทนตามธรรมชาติ และวัดปริมาณการกักเก็บคาร์บอนจากป่าชุ่มน้ำ

(2) ด้านการสำรวจนกน้ำ ได้แก่ มูลนิธิพื้นที่ชุ่มน้ำไทย ที่ได้มาอบรมให้ความรู้เรื่องการนับ

ชนิดและประเภทของนกในพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง

(3) ด้านการสำรวจนก ได้แก่ ห้องปฏิบัติการนิเวศวิทยาการอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน ที่ได้อบรมกระบวนการทำวิจัย แนวทางการสำรวจศึกษา การสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม เทคนิควิธีการเก็บมูล การติดตั้งกล้องดักถ่ายภาพนก การเก็บมูลนกเพื่อตรวจหาสายพันธุ์กรรมนกในลุ่มน้ำอิง

(4) ด้านการสำรวจเต่าปูลู ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้ศึกษานิเวศวิทยาและถิ่นที่อยู่อาศัยของเต่าปูลู และพัฒนาวิธีการ eDNA เพื่อสำรวจเต่าปูลู

(5) ด้านการพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

(6) ด้านการกรอกเอกสารคำขอขึ้นทะเบียนใน Ramsar Information Sheet (RIS) ได้แก่ องค์การอนุรักษ์สัตว์ป่าโลก ประเทศไทย ได้นำเสนอกรณีศึกษาตัวอย่างการกรอกเอกสารขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง จังหวัดนครพนม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศร่วมกับลุ่มน้ำอิง

กล่าวได้ว่า ในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างจึงให้ความสำคัญกับทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำผ่านกระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำภายใต้อนุสัญญาแรมซาร์ ประกอบด้วย ชุมชน

หน่วยงานภาครัฐ ระดับจังหวัด ระดับนโยบาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ให้เห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

2) องค์ประกอบด้านการเสริมสร้างศักยภาพทางกฎหมาย

ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ในจังหวัดเชียงรายที่มีพื้นที่ติดกับชายแดนประเทศลาวและพม่า จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่รองรับนโยบายการพัฒนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และนโยบายระดับประเทศของไทย โครงการและนโยบายต่างๆ ถือได้ว่าเป็นภัยคุกคามหลักที่ทำให้ที่ดินในลุ่มน้ำอิง เป็นที่ต้องการของนักลงทุนและนักเก็งกำไรจากการค้าขายที่ดิน รวมถึงนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ต้องหาที่ดินเพื่อลงทุนตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น กระบวนการยึดที่ดินสาธารณะของชาวบ้านของนักลงทุนจึงมีมากขึ้นเรื่อยๆ ชาวบ้านในหลายหมู่บ้านสูญเสียที่ดินสาธารณะไปแล้ว พื้นที่สาธารณะของชาวบ้านที่ถูกบุกรุกและยึดที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นป่าริมน้ำ หรือพื้นที่ชุ่มน้ำ เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้มีศักยภาพในการจัดการการใช้น้ำได้มากกว่าในพื้นที่อื่นๆ

จากการที่ป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง มีสถานภาพทางกฎหมาย 3 ประเภท คือ พื้นที่ที่ขึ้นทะเบียนป่าชุมชน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ตามหนังสือสำคัญที่หลวง (นสล.) และพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ดังนั้นเพื่อเป็นการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชน ไม่ให้ถูกบุกรุกคุกคามจากนายทุน หรือโครงการขนาดใหญ่ จึงได้นำแนวทางการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำตามมติคณะรัฐมนตรี ภายใต้เกณฑ์ของอนุสัญญาแรมซาร์ และเป็นไปตามขั้นตอนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะเป็นหน่วยประสานงานกลางของประเทศไทย (National Focal Point) ของสำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วย

พื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนี้

(1) การประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ภาคประชาสังคม และชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ในด้านเกณฑ์ของพื้นที่ ขึ้นตอน และประโยชน์ของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยตัวแทนจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย และคณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย ที่มาจากตัวแทนของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในจังหวัดเชียงราย และภาคประชาสังคม ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเป็นกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของจังหวัดเชียงราย โดยคณะกรรมการฯ ดังกล่าวได้มีการประชุมปรึกษาหารือการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างอย่างเป็นระยะๆ

(3) การจัดเวทีประชุมชุมชนและตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือเทศบาลตำบลครึ่ง เทศบาลตำบลบุญเรือง เทศบาลตำบลสถาน อำเภอเชียงของ เทศบาลตำบลยางฮอม และเทศบาลตำบลป่าตาล อำเภอฮางฮอม เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน และประโยชน์ของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ

(4) การประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการป่าชุ่มน้ำหมู่บ้าน มีมติเห็นชอบในการขึ้นทะเบียน พื้นที่ชุ่มน้ำ

(5) การประชุมประชาคม 7 หมู่บ้าน เป้าหมาย เพื่อขอมติการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำจากคนในชุมชน โดยมีการชี้แจงข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่คนในชุมชน รวมทั้งการลงนามของผู้ใหญ่บ้านและประธาน

คณะกรรมการป่าชุ่มน้ำ ในหนังสือรับรองการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

(6) การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น งานมหกรรมแม่น้ำและชุมชนกออิงโขง งานวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก โดยมีการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และประกาศเจตนารมณ์ของชุมชนเพื่อร่วมกันผลักดันการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างสู่แรมซาร์ไซต์

(7) การพัฒนาเทศบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินงานในตำบลยางฮ่อม อำเภอขุนตาล โดยเทศบาลตำบลยางฮ่อม ร่วมกับแกนนำฝ่ายท้องถิ่นและสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต โดยการหนุนเสริมจากสำนักวิชาวนวัฒนกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ที่ผ่านมามีการประชุมร่วมกับสภาเทศบาลตำบลยางฮ่อม เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน การแต่งตั้งคณะทำงานยกร่างเทศบัญญัติฯ และเตรียมการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาของเทศบัญญัติท้องถิ่น

กล่าวได้ว่า การเสริมสร้างศักยภาพทางกฎหมาย เป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะทางกฎหมาย เพื่อให้ภาคีทุกภาคส่วนและคนในชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเสนอความคิดเห็นตามกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนในการทำกิจกรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอื่นๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างต่อไปในอนาคต

3) องค์ประกอบด้านการปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย

การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำจะทำให้เกิด

การคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำโดยมติดคณะรัฐมนตรี ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ อีกทั้งการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะไม่ได้มีข้อห้ามที่เป็นกฎหมายแบบป่าสงวน ป่าอุทยาน ป่าอนุรักษ์แบบกรมป่าไม้ แต่เป็นการใช้ประโยชน์และรักษา เป็นการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด ทั้งนี้ กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ทำให้เกิดการกำหนดแนวทางการปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย โดยมีข้อเสนอในการทบทวนกฎหมายบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย เพื่อให้เกิดการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังต่อไปนี้

(1) ปฏิรูปกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยให้มีข้อกำหนดเพื่อปกป้องคุ้มครองดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำทั่วประเทศ เพราะพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งอนุรักษ์ แหล่งรองรับน้ำท่วมน้ำหลาก และพื้นที่ป่าชุ่มน้ำมีจำนวนลดลงจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ

(2) ผลักดันให้มีการให้คำนิยามและคุ้มครองป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จากการที่ป่าชุ่มน้ำเป็นป่านอกนิยามของกรมป่าไม้ เพราะงานวิชาการด้านป่าไม้ได้จำแนกประเภทป่าไม้ในประเทศไทยออกเป็น 8 ประเภท แต่ป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างเป็นป่าที่มีอัตลักษณ์พิเศษจากคำนิยาม ดังนั้นต้องผลักดันให้มีการให้คำนิยามและคุ้มครองป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างที่มีลักษณะหนึ่งเดียวในประเทศไทย ให้เป็นไปตามเกณฑ์ของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับระหว่างประเทศ

(3) การพิจารณาขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ควรพิจารณาให้ความสำคัญกับพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่นอกเขตอนุรักษ์เป็นอันดับต้น เพราะเป็นพื้นที่ๆ ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง

และเสี่ยงต่อการถูกนำไปใช้เพื่อการพัฒนาขนาดใหญ่ บางพื้นที่เป็นเพียงหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) กระทรวงมหาดไทยนิยามป่าเหล่านี้เป็นพื้นที่ป่ากร้าง เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และสามารถถูกเพิกถอนได้

(4) จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยตรง ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับ จังหวัด เพื่อดูแลรักษาป้องกันการใช้ประโยชน์พื้นที่ ชุ่มน้ำในทางที่ผิด การดูแลรักษาระบบนิเวศป่าชุ่มน้ำ การปกป้องที่อยู่อาศัย แหล่งแพร่พันธุ์ของปลา สัตว์น้ำ และนกน้ำชนิดต่างๆ อีกด้วย

(5) การขึ้นทะเบียนป่าชุ่มน้ำเป็นป่าชุมชน ตามกฎหมายของกรมป่าไม้ ถึงแม้ว่าในกฎหมายระบุว่า ให้พื้นที่ที่สามารถขึ้นทะเบียนป่าชุมชนได้จะต้องเป็น ป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนป่าประเภทอื่นๆ ของรัฐ เช่น หนังสือสำคัญที่หลวง (นสล.) พื้นที่ราชพัสดุ สปก. หรือ พื้นที่อื่นๆ จะต้องกำหนดในพระราชกฤษฎีกาว่าสามารถ ขึ้นทะเบียนป่าชุมชนได้ ทั้งนี้การขึ้นทะเบียนเป็น ป่าชุมชน จะทำให้ป่าชุ่มน้ำมีภูมิคุ้มกัน ถ้ามีการบุกรุก พื้นที่ก็ถือว่าผิดกฎหมาย

(6) ปฏิรูปและทบทวนกฎหมายประมง และ กฎหมายชลประทานของรัฐในประเด็นที่ให้มีการก่อสร้าง โครงสร้างขนาดใหญ่กั้นขวางทางน้ำ เช่น ประตูระบาย น้ำ อ่างเก็บน้ำ และเขื่อน ซึ่งจะเป็นการทำลายระบบ นิเวศของแม่น้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ และความหลากหลายทาง ชีวภาพ

ทั้งนี้ การปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย เพื่อเสริมพลังอำนาจของชุมชนในการปกป้องดูแลพื้นที่ ชุ่มน้ำ กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง สามารถดำเนินงานได้ใน 4 ระดับ ประกอบด้วย

(1) ระดับเครือข่าย ในกลุ่มน้ำอิงมีการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยการมี ส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ ในกลุ่มน้ำอิง ในรูปแบบ

สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งได้มี การกำหนดยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำอิง ดังนั้นการใช้พลังของ เครือข่ายภาคประชาสังคม ในการเสนอกฎหมาย ของภาคประชาชนตามสิทธิของชุมชนที่กำหนดใน รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการเสริมพลังอำนาจของชุมชนในการปกป้องดูแล พื้นที่ชุ่มน้ำ

(2) ระดับท้องถิ่น ในแต่ละตำบลควรมี การพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน เพื่อปกป้องดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ ข้อบัญญัติท้องถิ่น เป็นกฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การออกกฎหมายตามสิทธิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 เพื่อประโยชน์ ของคนในชุมชน

(3) ระดับประเทศ ป่าชุ่มน้ำแต่ละแห่ง สามารถขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนตามกฎหมายของ กรมป่าไม้ ถึงแม้ว่าในกฎหมายระบุว่าให้พื้นที่ที่สามารถ ขึ้นทะเบียนป่าชุมชนได้จะต้องเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนป่าประเภทอื่นๆ ของรัฐเช่น หนังสือสำคัญที่หลวง (นสล.) พื้นที่ราชพัสดุ สปก. หรือพื้นที่อื่นๆ จะต้อง กำหนดในพระราชกฤษฎีกาว่าสามารถขึ้นทะเบียน ป่าชุมชนได้ ทั้งนี้การขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน จะทำให้ ป่าชุ่มน้ำมีภูมิคุ้มกัน ถ้ามีการบุกรุกพื้นที่ก็ถือว่า ผิดกฎหมาย

(4) ระดับนานาชาติ การขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ ตามอนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ จะเป็นเงื่อนไขของการขึ้น ทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำระหว่างประเทศตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะรับรองและช่วยปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำได้อีก ระดับหนึ่ง

กล่าวได้ว่า การใช้พลังอำนาจของชุมชนผ่านมาตรการและกฎหมาย จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกัน หรือเกราะป้องกันพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้ในการดำเนินงานทั้ง 4 ระดับสามารถทำไปพร้อมๆ กันหรือทำระดับท้องถิ่น คู่ขนานไปกับระดับชาติ เพื่อให้เกิดพลังร่วมมือในการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ

4) องค์ประกอบด้านข้อมูลโดยบูรณาการความรู้ท้องถิ่นกับความรู้สาขาวิชา

การทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชน ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบงานวิจัยชาวบ้าน ที่ผสานกับเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ และทำกิจกรรมที่ชุมชนได้มีบทบาทหลัก มีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่หลากหลาย และมีความต่อเนื่อง เป็นกิจกรรมที่บูรณาการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยการหนุนเสริมจากสถาบันการศึกษา เพื่ออธิบายข้อมูลการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชนในเชิงประจักษ์ และนำข้อมูลมาประกอบการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังต่อไปนี้

(1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การประยุกต์ประเพณีทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การบวชป่าชุ่มน้ำ การสืบทอดแม่น้ำอิง การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุ่มน้ำในแต่ละชุมชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ป่าชุ่มน้ำ ในรูปแบบของโฮงเฮียนแม่น้ำอิง โฮงเฮียนป่าชุ่มน้ำ เป็นต้น

(2) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย

- 1) การเปลี่ยนแปลงสารวัณพันธุ์ไม้ในป่าชุ่มน้ำ โดยในป่าชุ่มน้ำพบพันธุ์ไม้เด่นที่เป็นไม้ที่ทนน้ำท่วมได้เป็นเวลานาน
- 2) การศึกษาวิจัยนกในป่าชุ่มน้ำและแม่น้ำอิง โดยการมีส่วนร่วมจากห้องปฏิบัติการนิเวศวิทยาการอนุรักษ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) และสถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง และ 3) การสำรวจนกในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเก็บข้อมูลนกประจำถิ่น นกที่อพยพ และ

นกอพยพตามช่วงฤดูกาล โดยจำแนกความหลากหลายของนก การจัดทำชุดข้อมูลนก และฐานข้อมูลนกในพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

(3) ความรู้ทางสังคมศาสตร์ ในกรณีของการสำรวจนกที่เป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแม่น้ำอิง เนื่องจากพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงมีระบบนิเวศที่เอื้อต่อพรรณพืชและพันธุ์สัตว์น้ำ จากการเปลี่ยนแปลงในแม่น้ำโขงได้ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์เหล่านี้ ชุมชนจึงได้หันมาอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน การสำรวจพบตัวนก ทำให้เห็นว่าพื้นที่ลุ่มน้ำอิงยังมีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ จากมิติที่ประชุมได้ร่วมกันจัดทำกองทุนบ้านนา เพื่อให้ชุมชนทำกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของนก เช่น การทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ออกกฎระเบียบชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุ่มน้ำให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนก เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันโดยไม่ขัดแย้งกับนก

7. อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (แรมซาร์) ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาพบว่า การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำตามกฎหมายอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาการที่พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นป่าริมแม่น้ำอิงถูกบุกรุก และถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยอ้างว่าเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมที่จะนำมาสร้างเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าพื้นที่ป่าชุ่มน้ำไม่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่มีสถานะทางกฎหมาย แต่ชุมชนได้อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำไว้ใช้ประโยชน์ส่วนรวมและกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้มีสถานะทางกฎหมายอย่างชัดเจน จึงได้มีแนวทาง

การดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในกลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรืออณุสัญญาแรมซาร์ เพื่อให้มีการรับรองทางกฎหมายและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำจากคนในชุมชน และโครงการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยศุภฤดี โมกข์เมธากุล (2559, น. 144) พบว่า ในการปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยมีแผนนโยบายการจัดการ แต่ไม่มีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินงานตามพันธกรณีต้องใช้กฎหมายป่าไม้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเข้ามาบังคับใช้แทน โดยอาศัยหลักการของอนุสัญญาแรมซาร์ และยังไม่มีการกำหนดพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมด้านพื้นที่ชุ่มน้ำที่ชัดเจนให้สอดคล้องกับเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดขึ้น อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้มีหลายหน่วยงานในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้การบริหารจัดการขาดเอกภาพ ขาดการประสานงานระหว่างองค์กร นอกจากนี้ยังประสบปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงานอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2558, น. 2-11-2-14) พบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยยังคงถูกบุกรุกคุกคามอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ มีอีกหลายภาคส่วนที่เห็นว่าพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืด โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มที่มีน้ำท่วมถึงตามฤดูกาลเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า สมควรเข้าไปพัฒนาให้เพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น

2. รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ชุมชนทางกฎหมายในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการขึ้นทะเบียน

พื้นที่ชุ่มน้ำ กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอิงตอนล่าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ประกอบด้วย 1) ด้านการมีส่วนร่วมที่มีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนในการดำเนินงาน 2) ด้านการเสริมสร้างศักยภาพทางกฎหมายเป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะทางกฎหมาย เพื่อให้ภาคีทุกภาคส่วนและคนในชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเสนอความคิดเห็น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนในการทำกิจกรรมร่วมกัน 3) ด้านการปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย โดยมีข้อเสนอในการทบทวนกฎหมายบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย เพื่อให้เกิดการปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และ 4) ด้านข้อมูลที่มีการบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับความรู้สาขาวิชา มีการทำกิจกรรมที่บูรณาการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยการหนุนเสริมจากสถาบันการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของมิ่งขวัญ คงเจริญ (2555, น. 7-8) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตยในด้านการมีส่วนร่วมชุมชนและสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีวิถีชีวิตที่ไม่ทำร้ายสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถนำหลักประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม กระตือรือร้นในการเป็นสังคมแบบประชาธิปไตย อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของนิตยา โพธิ์นอก (2556, น. 172-174) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1) การเสวนาเน้นเรื่องของการเปิดพื้นที่เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นของคนในชุมชนเพื่อเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

และการหาฉันทมติร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 2) การปฏิรูปแนวนโยบายและกฎหมาย เพื่อปรับแก้ไขกฎหมายและแนวนโยบายเพื่อให้สอดคล้องและมีลักษณะที่ส่งเสริมแนวคิดสิทธิชุมชน และ 3) การสร้างขีดความสามารถให้กับคนในชุมชน โดยพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิชุมชน จึงจะทำให้ชุมชนมีความสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนของตนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

8. สรุปและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างมีสถานภาพทางกฎหมายหรือกรรมสิทธิ์ที่ดินที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์ เพื่อการลงทุนหรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ได้ง่าย ดังนั้นเป้าหมายการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ที่มีป่าชุ่มน้ำที่มีอัตลักษณ์ทางนิเวศหนึ่งเดียวในประเทศไทย ให้ได้รับการคุ้มครองตามมติคณะรัฐมนตรีภายใต้เงื่อนไขของอนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ จะนำไปสู่การยับยั้งการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้กระบวนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศได้ยกระดับความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาในการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ผ่านการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำทั้ง 7 ขั้นตอนซึ่งเป็นขั้นตอนในระดับจังหวัด ที่ต้องอาศัยข้อมูลที่ชัดเจน การประสานงานเพื่อให้เกิดการประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจทั้งในระดับชุมชน กระบวนการฯ ได้ทำให้เกิดการสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชนดังต่อไปนี้

1) คนในชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพ มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่จะมีประโยชน์ต่อชุมชนในการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงมีความพร้อมและมีมติร่วมในการขึ้นทะเบียน

2) เกิดกิจกรรมการสร้างพื้นที่รูปธรรมในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในแต่ละชุมชนที่มีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การอนุรักษ์ป่าชุ่มน้ำ เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาในแม่น้ำอิง การทำบ้านนา เป็นต้น

3) แกนนำชุมชนมีศักยภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวทางการวิจัยชาวบ้าน เช่น ข้อมูลชุมชน ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ พันธุ์ไม้ อาหารจากป่าชุ่มน้ำ และพันธุ์ปลาแม่น้ำอิง

4) เกิดการพัฒนาเทศบัญญัติข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในตำบลยางฮอม อำเภอขุนตาล โดยการผลักดันจากชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลยางฮอมร่วมกับเทศบาลตำบลยางฮอม

5) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ในระดับปฏิบัติคือสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงรายที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เป็นเรื่องที่สำคัญมากในระดับต้นๆ ของการทำงาน และคณะทำงานยุทธศาสตร์พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดเชียงราย โดยมีตัวแทนภาคประชาสังคมซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือขานุกการของคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย ทำหน้าที่ในการติดตามเอกสารการขึ้นทะเบียนฯ อย่างต่อเนื่อง ส่วนในระดับนโยบายคือ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สนับสนุนการดำเนินงานการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ยังพบปัญหาอุปสรรคที่เป็นเงื่อนไขต่อการสร้างพลังอำนาจทางกฎหมายแก่ชุมชน ดังต่อไปนี้

1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลุ่มน้ำอิงตอนล่างบางแห่ง ไม่เข้าใจถึงประโยชน์ของการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ เพราะมีข้อกังวลว่าการขึ้นทะเบียนจะทำให้

ไม่สามารถทำโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ได้ รวมทั้งชุมชนในกลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ไม่ได้เห็นด้วยกับการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งหมด ดังนั้นจึงต้องมีการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุม การทำกิจกรรม และการสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ เช่น การจัดงานวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุ่มน้ำ การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมของการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ เป็นต้น

2) การดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำมีความล่าช้า เนื่องจากการถ่ายโอนภารกิจงานพื้นที่ชุ่มน้ำจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาয়งกองอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2565 ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการทำงานของระดับปฏิบัติ จึงทำให้ฝ่ายเลขานุการฯ ของคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ จังหวัดเชียงราย ต้องทำหนังสือส่งเอกสารประกอบการเสนอขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และแผนที่แสดงขอบเขตขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำอิงตอนล่าง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายลงนาม และส่งไปยังกรมทรัพยากรน้ำอีกครั้ง

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1) จัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคุณค่า ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ แนวทางการอนุรักษ์ดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ หน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมทั้งมาตรการต่างๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำให้แก่ทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำในชุมชน และคนในชุมชนในพื้นที่ที่มีพื้นที่ชุ่มน้ำ

2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม เพื่อทบทวนและปรับปรุงมาตรการทางนโยบายและกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย เพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมในทุกตำบล เพื่อสร้างเกราะป้องกันทางกฎหมายเฉพาะพื้นที่ในการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำจากนายทุนและการพัฒนาขนาดใหญ่

4) จัดทำแผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับลุ่มน้ำ โดยกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำในเชิงของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ธีระพงศ์ โพธิ์มัน และคณะ. (2564). *พื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงกับการกักเก็บคาร์บอนเครดิต*. เชียงใหม่: วนิตาการพิมพ์.
- นิตยา โพธิ์นอก. (2556). *นโยบายเกี่ยวกับลุ่มน้ำในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- นักสิทธิ์ สังข์จันทร์. (2559). *อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เอกสารประกอบการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่แรมซาร์ไซด์*. กรุงเทพฯ: องค์การสัตว์ป่าโลก- ประเทศไทย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2555). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศุภวุฒิ โมกข์เมธากุล. (2559). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 35(3), 134-148.
- สายัณห์ ชำมหนึ่ง. (2560). *ทำไมต้องผลักดันการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิง*. เชียงใหม่: สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.). (2558). *โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต. (2560). *ป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น*. เชียงใหม่: วนิตาการพิมพ์.
- สัทยา วิเศษ. (2560). *สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง : พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2558). *คู่มือการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563ก). *นิยามความหมายพื้นที่ชุ่มน้ำ*. สืบค้นจาก <http://wetlands.onep.go.th/wetland/aboutus/define>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563ข). *รายงานการประชุมคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ ครั้งที่ 2/2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). *พื้นที่ชุ่มน้ำคืออะไร*. สืบค้นจาก <http://wetlands.onep.go.th/wetland/aboutus/define>.
- อุทัย ปริญาสุทธินันท์. (2561). *การพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบันและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Dugan, Patrick J. (1990). *Wetland Conservation: A Review of Current Issues and Required Action*. IUCN: Gland, Switzerland.
- Rissel, C. (1994). Empowerment: The Holy Grail of Health Promotion?. *Health Promote International*, 9(1), 39-47.
- Schuftan, C. (1996). The Community Development Dilemma: What is Really Empowering?. *Community development Journal*, 31(3), 260-264.